

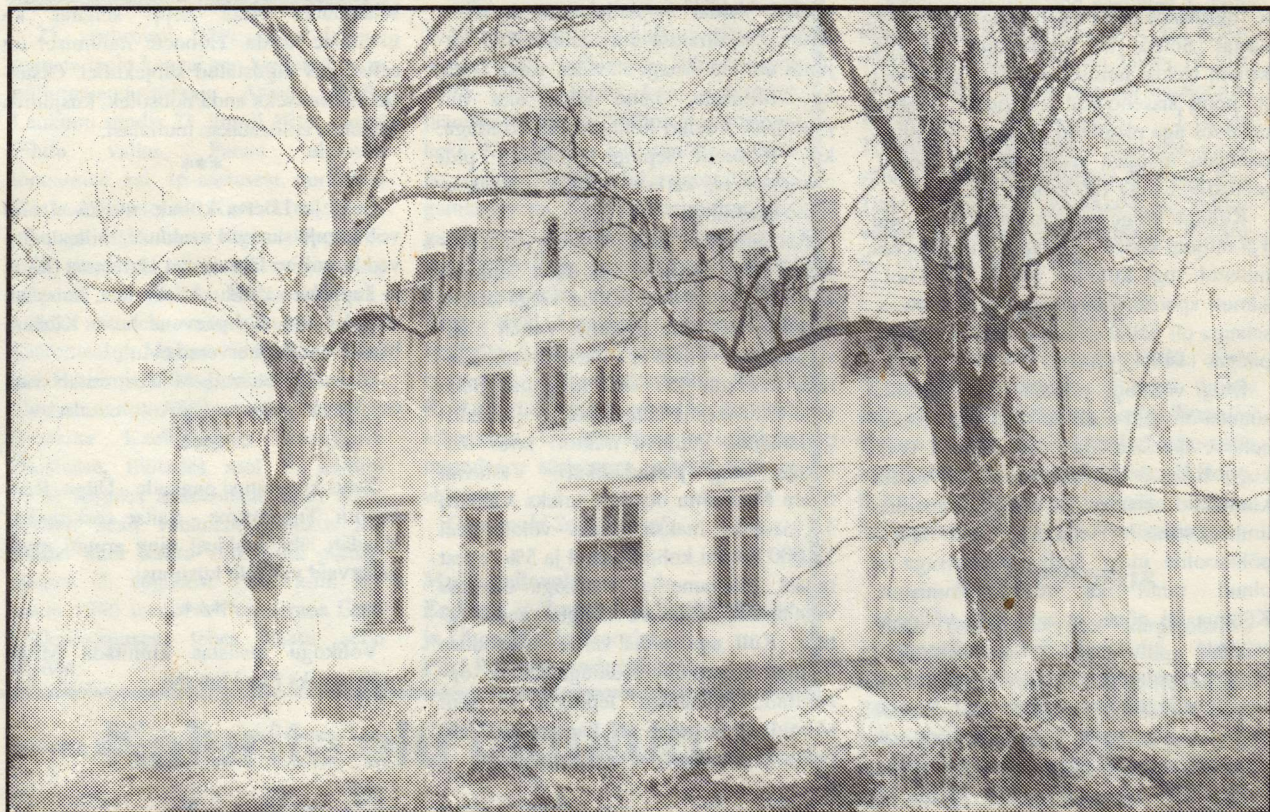
Muhulane

MUHU LEHT

NR. 3 (76)

MÄRTS 1996

Pädaste mõis sai uue omaniku

Pädaste mõis 1993. a. kevadel.

Veebruari keskel kirjutasid Muhu vallavalitsus ja 26-aastane Muhumaalt Soondast pärit noormees Imre Sooäär alla Pädaste mõisa rendi tähtajatule lepingule, mis lubab noorel mõisnikul kohe alustada mõisakompleksi korrastust. Eeloleval suvel tahab uus omanik Pädastes vastu võtta juba esimesed turistid.

Muhu vallavanem Heino Palu ütles, et Pädaste mõisakompleksi omanikuks soovisid peale Imre Sooääre saada ka üks Saksa ja üks Soome firma. Vallavolikogu otsustas aga selle anda rendile Muhust pärit Imre Sooäärele, kes praegu elab Kanadas. "Tema oli ainuke, kes täitis kõik volikogu poolt ette kirjutatud konkursitingimused ja tema arengukava

oli muhulaste jaoks kõige vastuvõetavam. Volikogu näeb selles kasu tervele Muhu saarele," selgitas Palu.

Sooäär kavatseb Pädastesse teha turismiobjekti, kus tulevikus saab tööd umbes kolmkümmend muhulast. Sinna on plaanitud teha 60-kohaline hotell, restoran, baar, golfi- ja tennisväljakud. "See on väga hea idee, sest mõisa juurde kuuluvad ka mõisamaad. Seda maad on ligi 40 hektarit," räägib Palu. Samuti peaks tulema mudaravila. Kohalikku mere-muda on vallavanema sõnul teadlased uurinud ning raviomadustelt peetakse seda isegi paremaks kui Kuressaare ja Haapsalu oma.

Paarkümmend aastat tagasi kolis mõisast ära vanadekodu, selle järel on

Pädaste kogu aeg tühi olnud. Vallavalitsusele tegi lagunev, kuid ajalooliselt väärtuslik mõisahooned (ehitatud aastal 1875) suurt muret, ent valla napist rahakotist selle korrastamiseks ei piisanud. Uus omanik lubas mõisakompleksi investeerida kümme miljonit aasta jooksul umbes 15 miljonit krooni.

Imre Sooäär on töötanud ajakirjanikuna Toronto eesti raadios ja teeb vahetevahel kaastööd Eesti Televisioonile. Praegu tegutseb ta Kanadas äri alal - tal on seal oma reklaam- ja dokumentaalfilme valmistav kompanii.

Aili Kokk

Enno Rauna foto

Vallavolikogus

28. veebruaril toimunud istungil olid põhiküsimusteks valla 1995. a. 9 kuu eelarve täitmine ja 1996. aasta eelarve esimene lugemine. Ettekande mõlemas küsimuses tegi pearaamatupidaja Hilja Vapper.

Valla 1995. aasta 9 kuu eelarve oli tulude osas ette nähtud 3 385 000 krooni. Lackus aga 3 661 767 krooni. Seega tuli üleplaanilisi lackumisi 276 767 krooni ulatuses. Sellejuures aga ei suudetud täita eelarvet üksikisiku tulumaksu lackumise osas. Puudu jäi 160 195 krooni. Samal ajal lackus maamaksu plaanist 133 021 krooni rohkem. Põhjus oli selles, et 1994. a. riigimaade maks saadi kätte alles 1995. aastal. Sellest ka ületäitmine. 34 798 krooni lackus politsei, mereinspeksiooni jt. poolt sissenõutud trahvidest. Trahve eelarves aga plaanitud ei olnud. Munitsi-paalvara müügist saadi 36 124 krooni, toetusfondist 87 100 krooni jne.

Kulutati kõige rohkem haridusele - üle 1,5 miljoni krooni. Rohkem, kui eelarves lubatud, tegi kulutusi Muhu Põhikool., samuti spordihoone. 1. jaanuari 1996. a. seisuga oli vallas rahaliste vahendite jääk pangas 114 843 krooni.

Kuigi volikogu esimehe Jaan Kesküla sõnusti on vald maakonnas üks paremaid eelarve täitmise osas, olid mõned volikogu liikmed rahulolematud, et varem kinnitatud eelarves on esinenud suvalisi ümbertõstmisi (Hellamaa kooli arvelt põhikoolile jmt.). Sellise olukorraga ei olnud rahul ka revisjonikomisjon. Kõlama jäi nõue, et tulevikus võtaksid asutuste juhatajad ise aktiivsemalt eelarve koostamisest osa ning vastutaksid siis ka selle täitmise täpsuse eest. Praegu teevad seda vaid lastepäevakodu ja vanurite hooldekodu juhatajad ning

nende asutustes ka nii suuri möödalaskumisi ette ei tule. Ka on volikogul tulevikus tarvis sagedamini sekkuda eelarve täitmise protsessi.

Kuna 1996. aasta eelarves leiti mitmeid vajakajäämisi kulutuste jagamise põhjendatuse osas, otsustati eelarve kulude poolt veel täpsustada alatiste komisjonide esindajate ühisel koosistumisel. Selleks anti nädal aega. Siis esitatakse eelarve uuesti volikogule teiseks lugemiseks.

Kolmanda küsimusena arutati vallatevõtte Valdar majanduslikku tegevust. Aru andis direktor Jüri Siilak. Siin kujunes arutelu üsnagi elavaks, võiks öelda ka kriitiliseks, kuna kõne alla tuli peamiselt Valdari kohtuasi AS Koiduga, kes sõlmitud lepingu kohaselt pidi tarnima Liiva katlamajale kivist pikaajalise krediidiga.

Asi sai alguse juba 1993/94. aasta küteperioodist. Hiljem aga Koit lepingut enam ei täitnud ning hakkas võlga kiirendatud korras sisse nõudma. Valdar maksis võla ära. Viivis aga jõudis mitme aastaga kasvada 157 000 kroonini. Selle võla tõttu arestis täitevamet 29. jaanuaril katlamajale kuuluva traktori koos tõstetukiga ning puiduhakkuri. Vastavalt Saare Maakohtu otsusele tuleks Valdaril 1. märtsiks maksta lisaks võlale veel 13 000 krooni kohtukulud ja 5% sellest rahast täitevametele. Volikogu otsustas võla tasuda valla vara müügist saadud rahast. Küll aga andis sellise ebasoodsa lepingu sõlmimine Koiduga vallale õpetunni, et ühtegi lepingut ei tohi sõlmida ilma juristi abi kaasamata. Vald palkaski ametisse poole kohaga juristi.

Valdarilt nõuti ka rangemat suhtumist oma võlgade sissenõudmisel tarbijailt. Võlgu on seni saamata mitukümmend tuhat. Suuremad võlglastel on AS Channel 13 000 krooniga, Muhu Turist 4000 krooniga. Suuri võlgnevusi on eraisikutel. Nende võla sissenõudmiseks rakendab vallavalitsus abinõud.

Arutati veel Piiri PÜ taotlust varade müümiseks. Müüki tahetakse lasta kaks traktorit, sõiduauto, autotöökoda, virtsalaotaja, Kallaste ja Vanamõisa (Põllu) laut, Aljava laut ja Külasepa lambalaut. Maanõunik Asta Sepp selgitas ka müümise korda. Hoonete müümisel on eelisõigus õigustatud subjektidel. Otsustati müümiseks anda nõusolek, kusjuures ostjatena eelistatakse muhulasi.

Lalli ja Lõetsa külade inimesed olid volikogule saatnud avalduse, milles paluvad bussiliini läbiviimist Hellamaa (kooli ja kaupluse) kaudu. Oleks hea, kui sealt sõidaks läbi üks päevane buss. Kiirliini bussid muidugi arvesse ei tule.

Otsustati, et vallavalitsus esitab vastava taotluse Saaremaa Autobaasile.

Tehti muudatusi pankade - Üügu, Rannajädi, Tupenurme - kaitse eeskirjades. Vaadati läbi avaldusi ning arutati muid jooksvaid vallaelu küsimusi.

Volikogu otsustas kinnitada Muhu valla arstiks Lea Uutsalu.

Vassili Auväär

Aprillikuu juubilarid

99

Jeleena Korv 29.4.

75

Salomonja Pruul 27.4.

60

Meeli Saarik 16.4.

Georg Kipper 2.4.

ÕNNITLEME!

Muhu vallavalitsus

Lastevanematele

Kes soovivad oma mudilastele kohta lasteaias 1996. aastal, kirjutage avaldus 1. maiks 1996. Märkige lapse nimi, täpne sünniaeg ja mis kuust alates soovib lasteaeda tulla. Meile on see teave vajalik, et planeerida järgmise aasta tööd ja laste üleviimist ühest rühmast teise.

Veel soovitan vanematele, kelle lapsed lähevad kooli 1997. aastal, kaaluda või-

malust tuua lapsed lasteaeda tänavu sügisel. Meil võib käia üksikutel päevadel nädalas või lühendatud päevaga, vastavalt sellele on ka tasu väiksem.

Täpsemat informatsiooni saab tööpäevadel telefonil 98 578.

Juta Peegel,

Liiva Lastepäevakodu juhataja

VAHETUS

- Vahetada erast. korter Pärnus üldpinnaga 50,2m² Muhus või Orissaares asuva väiksema maja vastu. Kirjutada aadressil: Muhu v, Nõmmküla, Kaidi Vokale; või helistada tel. 98 283.

ARNOLD KOLK

25. veebruaril 1996. aastal lahkus manala teele kauaaegne kaubandus- ja põllumajandustöötaja Arnold Kolk. Lahkunu sündis 23. juunil 1916. aastal Pihla vallas. Pärast algkooli lõpetamist sai 16-aastasest noorukist Pihla Piimaühistu Kasti koorejaama juhataja. 1936. aasta sügisel lõpetas ta ETK süsteemsi müüjate kursused ning siitpeale oli Arnold Kolga elu pikadeks aastateks seotud kaubandusega Saaremaal ja Muhus. Töötades mõned kuud Laimjala Majandusühistu kaupluses, asus ta 1937. a. maikuus tööle ärijuhina Kaali-Kõljala Tarvitajate Ühistusse, töötades seal 1. juunini 1938. Järgnes ajateenistus Eesti Kaitseväes. Seal vabanenud, jätkus töö Kaalis kuni Saksa-Vene sõja puhkemiseni. 2. augustist 1941 kuni 30. maini 1946 teenis ta Punaarmee Eesti Laskurkorpuses, tehes kaasa selle sõjatege.

Pärast demobiliseerimist 1946. aastal suunati Arnold Kolk tööle Muhu Tarbijate Kooperatiivi Hellamaa kaupluse juhatajaks, kus töötas kuni 1947. aasta 1. maini. Järgnes ligi kolm aastat tööd Muhu Tarbijate Kooperatiivi juhatuses esimehena, kuni ta märtsis 1950 edutati Orissaare RTKL Tööstuskombinaadi direktori ametikohale, kus töötas 1953. a. alguseni. Järgmised kuus aastat - 1953-1959 oli Arnold Kolk Orissaare TRK juhatuses aseesimees, 1959-1961 aga KRTK juhatuses esimehe asetäitja Orissaares.

1961. a. valiti ta tollase "Ühenduse" kolhoosi esimeheks, kellena töötas 14 aastat kuni kolhooside ühinemiseni 1974. aastal. Edasi, kuni pensionile jäämiseni, oli ta kolhoosi aseesimeheks. Kõikjal, kus lahkunu töötas, näitas ta ennast asjatundliku energilise organisatorina. Kolhoosi esimehena organiseeris ta Piirile mahlatööstuse ja veinitselli ning Liivale konservitsehhi, kergendades niiviisi tunduvalt inimeste tööd kasvatatud ja toodetud saaduste ümbertöötlemisel. Ka kõige raskemates olukordades suutis Arnold Kolk säilitada hea ja sõbraliku koostöö alluvatega. Oli abivalmis ja inimeste muredesse südamega suhtuv juht ja abimees.

Olgu muld Sulle kerge!

**Muhu vallavalitsus
Endised töökaaslased kaubandusest
ja Ühenduse kolhoosist,
Piiri Põllumajandusühistu**

Kalurite elu muutub keerulisemaks

Oma loomisest peale on Muhu Kalurite Ühing korraldanud juba mitu kalurite kokkutulekut päevaprobleemide arutamiseks. Viimane selline, rohkem kui saja osavõtjaga, toimus veebruari keskel Nõmmeküläs, millest võttis osa ka maakonna kalandus- ja jahindusspetsialist Jaan Ärmus. Kaluritele tutvustati uut kalapüügiseadust ja uusi püügieeskirju. Ühingu esimehe Andrei Prii sõnul muudavad uued eeskirjad kalamehe elu senisest keerulisemaks. Püügil olevate võrkude arvu vähendatakse 40 võrra (1478-lt 1438-ni). Harrastuskalurid võivad püüda kuni kolme võrguga. Kui ta tahab püüniseid omada rohkem, loetakse ta kutseliseks kaluriks ja peab olema kantud äriregistrisse. Viimane protseduur läheb

aga maksma vähemalt 700-800 krooni. Püügieeskirjade rikkumise eest on suurendatud trahvisummasid jne. Tänavusel püügihooajal kalurid veel merd ei rendi, küll aga tehakse selleks ära vajalikud eeltööd lepingute sõlmimiseks, mis võimaldab merd rentida 1997. aastal. Renti hakkavad maksma kutselised kalurid. Harrastuskaluritel on renditud vetes püük tasuta.

Veebruarikuus oli Muhus 107 kutselist ja 221 harrastuskalurit. Kutseliste kalurite arvu eriti suurendada ei taheta. Edaspidi võib kutseliseks kaluriks saada vaid juhul, kui keegi senistest oma ametist loobub või Muhust lahku.

Vassili Auväärt

Sport

Valdade talimängud

Veebruaris toimusid Leisis maakonna valdade II talimängude esimesed alad. Muhu valla sportlased on enne naiste ja meeste korvpalliturniiri kokkuvõttes 4. kohal (osales 10 valda). Kõige paremini esinesid sangpommi mitmevõistlejad. Võistkond tuli II kohale.

Individaalselt tuli talimängude võitjaks Toomas Saarkoppel (kehakaalus - 70kg) ja teisele kohale Tõnu Tüür (kehakaalus - 80kg).

Valla malevõistkond saavutas 4. koha (koosseisus V.Tikerpalu, A.Äkke, R.Auväärt); 6. kohale tuli nii kabe- (R.Piirsalu, K.Kütt, T.Jõgi) kui ka lauatenise võistkond (M.Metsaalt, J.Tarvis, T.Tamm). Suusatamises saavutas meesveteranide 6 km distantsil III koha Paul Tüür. Suusatamise võistkond tuli kokkuvõttes 5. kohale (võistkonnas: P-Tüür, K.Tüür, M.Lees, K.Kütt).

Korvpall

Neli meeskonda osales 1996. aasta "Kuuseoksa" turniiril. Esimest korda selle Orissaare piirkonna korvpalliturniiri ajaloos tuli esimesele kohale Muhu valla meeskond. Mängisid: R.Helde, U.Hopp, K.Kütt, M.Lees, R.Liitmäe, R.Nau, K.Targem, A.Vaga ja V.Veskimeister.

Kergejõustik

Eesti noorte talvistel kergejõustiku meistrivõistlustel Tartus võistles Saaremaa koondises kolm Muhu noorsportlast. Edukaim oli Anna-Liisa Keerd, kes 300m jooksus jagas 2.-3. kohta ja 1000m jooksus tuli neljandaks. Neljandale kohale tuli ka Mihkel Kesküla 50m jooksus. 300m-s oli Mihkel kuues. 1982. a. sündinud poiste 50m jooksus saavutas 4. koha Kristjan Siilak.

Kalev Kütt

PANE TÄHELE!

**Loomaarstil on vastuvõtt
Piiri automajandi ruumides
tööpäeviti 9-11. Tel. 98 564.**

TÄHELEPANU BRIKETISOVIJAD!

**Andke endast märku
30. aprillini
vallavalitsuse telefonil 98 154.
Briketi orienteeruv hind
on 650 krooni tonn.**

Madis Küla-Nurmik

Valmib Piiri kool

Autorist

Algava järjeloo autor Madis Küla-Nurmik (29.10.1890-1.01.1969) on sündinud Muhus Rebaski külas Kukka talus. Õppis Külasea vallakoolis, Rintsi kihelkonnakoolis, Hellamaa ministeeriumikoolis, Kuressaare linnakoolis ja Rakvere pedagoogilistel kursustel. Peamiselt tuntakse teda lasteväljaannete kaastöölise ja lasteajakirjade väljaandjana. Ta toimetas aastail 1922-1939 ajakirja "Laste Rõõm", "Vikerkaar" ja nädalalehte "Õpilasleht". 1924-1940 juhtis ta lasteraamatukirjastust "Pääsuke". Koostas sariväljaandeid "Pääsukese Pildijutud", "Laste Jututuba", "Kooli Näitelava", "Vaimusuurused" jt. Ta on avaldanud ka rea õpikuid ja tuntud viljaka tõlkijana.

"Valmib Piiri kool" on otsene järg Liidia Nossale mälestustele. Oli ta ju ise ka üks selle kooli esimesi lõpetajaid.

"Muhulane" avaldab siinkohal palju tänu ka kauaaegsele Muhu Põhikooli

õpetajale Bruno Mägile, kelle käest avaldatud ja avaldatavad käsikirjad ja fotod on saadud.

Vassili Auväärt

Hoolimata 12 aastat kestnud raha kogumisest ning riigi poolt toetusena antud 1000 rublast, ei suutnud Muhu vallad ikkagi nii palju raha kokku koguda, kui nõudis moodsa koolihoone püstitamine. Siin astus abiks eraalgatus.

Hakkaja ning suurte kogemustega ehitusmeister Georg Kesküla asus koolijuhataja Peeter Masso õhutusel ning rahalisel toetusel tööle. Plaani kohaselt pidi koolimaja maksma 4000 kuldrubla. G.Kesküla aga suutis sularaha välja panna ainult 1000 kuldrubla. Masso lisas oma säästudest sinna juurde veel teise tuhande. Ridasi külas leidis veel üks rahadega mees - Tõnu Noot, kes lisas eelmisele summale kolmanda tuhande.

Kuue töömehe ja 3000 rublaga ehitati maja 1908. a. 1. septembriks valmis. Maja jäi ilma voodrita, puhaste lagedeta ning piirdeaia kuni järgmise kevadeni, mil Jüri pani veel 1000 rubla mängu ja viis töö lõpule.

1908. a. sügisel kolis Muhu Ministeeriumikool kogu õpilaskonna, õpetajate

P.Masso ja Andres Vanaga ning kogu kooli varaga Juriväravalt üle Piirile.

Kuna maja oli ehitatud Linnuse küla maa peale, siis nõudsid Linnuse mehed, et nende lapsed saaksid esimeses järjekorras kooli võetud. Aadu Jurist ja tema naisest said kooliteenijad, vallad aga maksid Jurile kui maja valdajale koolimaja kasutamise eest üüri.

Kuni tsaariaja lõpuni oli kool 2-klassiline ja 5 jaoskonnaga. Kuid ametliku nimetusena säilib venekeelne: Gellamskoje dvuhklasshoje Ministerskoje Utshilishtshe.

Peeter Masso jäi ka Piirile koolijuhatajaks. Tema abiõpetajaks oli kuni 1909. a. lõpuni Andres Vana. Viimasega juhtus aga niisugune "kuulmatu" lugu, et ta läks vene usust üle luteri usku. Massole oli see üsna vastumeelt ja ta soovitas Vanal lahkuda. Ka kohalik preester suhtus juhtumisse vaenulikult. Kõigest kanti ette kubermangu koolivalitsuse ülemale ja Andres Vana vallandati. Tema asemele

tuli Liidia Noss, kes 1905. a. oli lõpetanud sama kooli Juriväraval ning Rakvere pedagoogilistel kursustel saanud õpetaja kutsetunnistuse. Tema hooleks jäid 1., 2. ja 3. jaoskond, mis moodustasid ühe klassikomplekti. Massole jäid 4. ja 5. jaoskond. Masso vanem klass asus maanteepoolses ruumis, nooremad olid mahutatud õuepoolsesse klassi.

Nooremate toa ees oli poiste magamistuba, tüdrukute oma aga asus ülal pööningul. Toad olid vooeid täis kiilutud. Õökappe polnud. Kuid paljud kaugemal elavad õpilased pidid ikka kodust koolis käima.

Liidia Noss töötas siin neli ja pool aastat, kuni abiellumiseni. Temast on jäänud Piiri kooli juurde huvitav mälestus - männid, mis mühavad väikese maja taga (hilisema koolijuhataja Sirbi oma). Enne oli seal olnud karjamaa, siis jäeti sööt. Maa oli kehv, ei kasvatatud õiget rohutugi. Kuna see aga kooli poolt Nossale oli kasutada antud, pidi ta midagi ette võtma. Masso haris oma maatüki üle, Noss aga jättis oma maa heinamaa alla. Kui ta isa, kes Ridasis elas, tuli siis ükskord heina niitma, vandunud ta, et seal midagi pole. Niipalju siiski saanud, et rehaga, mille piidele sukapaclad külge seotud, mõned kõrred kokku tõmbas. Loodus aga jätkas oma tööd, külvates maa männiseemneid täis. Nüüd on siin sirded männipuud ja paljudegi õpilaste kodutee käis mööda kitsast rada läbi männisalul.

Õpetaja Nossale asemele tuli 1914. a. Urban, kes aga 1916. a. sõjaväkke mobiliseeriti.

Õpilased koolis kuulusid erinevatesse uskudesse. Nii olid ühed vene õigeuslised, teised luterlased. Veel Nossale ajal ei andnud õpetajad ise usuõpetuse tunde. Luteri usu lastele õpetas seda kohalik luteri kiriku köster, veneusu lastele Rinsi preester Bobkovski. Usuõpetus oli koolis üks tähtsamaid õppeaineid. Valusad olid vitsad, kui mõni pühakirjasaalm meelest ära läks või hoopis õppimata oli jäänud. Karistas siis köster või preester ja Peeter Masso ise. Massot, seda tüseda kehaehitusega ja valju häälega meest kardeti just tema valju hääle pärast.

Kuni tsaariaja lõpuni ja ka veidi peale seda oli koolis eesti keeles kõnelemine keelatud. Eriti range oli kord enne tsaariaja lõppu. Ka vahetundide ajal pidi kõnelema vene keelt.

(Järgneb.)

Toimetaja V. AUVÄÄRT

"Saarte Trükkikoda" EE3300 Kuressaare Komandandi 1

Trükipoognaid 0,5. Trükiarv 600. Tell. nr. 178. Hind 1 kroon.